

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
SIEGBERT ALBER

της 16ης Μαΐου 2000 *

I — Εισαγωγή και περιστατικά

1. Η παρούσα διαδικασία εκτός προδικαστικής αποφάσεως κινήθηκε κατόπιν αιτήσεως του Bundesfinanzhof. Υποβάλλονται δύο ερωτήματα για την ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79 της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 1979, περί των κοινών λεπτομερειών εφαρμογής του καθεστώτος των επιστροφών κατά την εξαγωγή για τα γεωργικά προϊόντα ¹.

2. Οι διάδικοι της κύριας δίκης είναι η Emsland-Stärke GmbH (στο εξής: προσφεύγουσα) και το Hauptzollamt Hamburg-Jonas (στο εξής: HZA). Αντικείμενο της διαφοράς είναι η απαίτηση της προσφεύγουσας για επιστροφές λόγω εξαγωγής για την εξαγωγή προϊόντων αμύλου στην Ελβετία κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου 1987. Ζητήθηκε η απόδοση των επιστροφών λόγω εξαγωγής που είχαν ήδη χορηγηθεί, διότι οι παρτίδες αυτούσιες και με τα ίδια μεταφορικά μέσα, αφενός, επαναφέρθηκαν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και, αφετέρου, μεταφέρθηκαν περαιτέρω στην Ιταλία.

3. Επομένως, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ δύο διαφορετικών πράξεων εξαγωγής με διάφορες εκάστοτε παρτίδες:

Αφενός, η προσφεύγουσα εξήγαγε στην Ελβετία από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο του 1987, με διάφορες παρτίδες, ένα εμπόρευμα που είχε παρασκευασθεί με βάση το άμυλο γεωμήλων και με τον χαρακτηρισμό «Emes E» (αριθμός εμπορεύματος του πίνακα των εμπορευμάτων οργανώσεως αγοράς 3906 90 2300). Ως παραλήπτες των εμπορευμάτων αναφέρθηκαν οι εγκατεστημένες στη Λουκέρνη και με την ίδια διεύθυνση επιχειρήσεις FUGA AG και LUKOWA AG, οι οποίες αμφότερες διευθύνονται και εκπροσωπούνται από τα ίδια πρόσωπα. Παραλήπτης των τιμολογίων ήταν σε όλες τις περιπτώσεις η LUKOWA AG.

Οι εξαχθείσες παρτίδες «Emes E», αμέσως μετά τον εκτελωνισμό τους για τη θέση τους σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Ελβετία, μεταφέρθηκαν αυτούσιες και με τα ίδια μεταφορικά μέσα, βάσει διαδικασίας εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως την οποία κίνησε εκ νέου η εταιρεία LUKOWA AG, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, όπου εκτελωνίστηκαν για τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία από τον παραλήπτη των εμπορευμάτων κατόπιν καταβολής των σχετικών επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή.

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — ΕΕ ειδ. έκδ. 03/027, σ. 70.

Αφετέρου, η προσφεύγουσα εξήγαγε στην Ελβετία τον Μάιο και τον Ιούνιο του 1987 διάφορες παρτίδες ενός προϊόντος που είχε παραχθεί με βάση άμυλο σιταριού με τον χαρακτηρισμό «Emsize W 2» (αριθμός εμπορεύματος του πίνακα των εμπορευμάτων οργάνωσης αγοράς 3812 11 0000). Παραλήπτες του εμπορεύματος ήταν ομοίως η FUGA AG και η LUKOWA AG. Οι εν λόγω εισαχθείσες παρτίδες μεταφέρθηκαν περαιτέρω, αμέσως μετά τον εκτελωνισμό τους για τη θέση τους σε ελεύθερη κυκλοφορία στην Ελβετία, αυτούσιες, με τα ίδια μεταφορικά μέσα προς την Ιταλία, βάσει διαδικασίας εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως την οποία κίνησε εκ νέου η FUGA AG, όπου και εκτελωνίστηκαν για τη θέση τους σε ελεύθερη κυκλοφορία κατόπιν καταβολής των σχετικών επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή. Η επιφορτισθείσα με τη μεταφορά μεταφορική εταιρία εξέδωσε στο όνομα της FUGA AG αντίστοιχα τιμολόγια για άνευ διακοπής μεταφορά των εμπορευμάτων από τον τόπο εκκινήσεως στη Γερμανία μέχρι τον τόπο προορισμού στην Ιταλία.

Το HZA, όσον αφορά τις παρτίδες εμπορευμάτων υπό τις προεκτεθείσες περιστάσεις, ανακάλεσε με πράξεις περί αποδόσεως των καταβληθέντων ποσών της 16ης Μαΐου 1991 και 22ας Ιουνίου 1992 τις αντίστοιχες αποφάσεις για την καταβολή επιστροφών λόγω εξαγωγής και απαίτησε την απόδοση των επιστροφών λόγω εξαγωγής συνολικού ύψους 66 722,89 γερμανικών μάρκων (DEM) και 253 456,69 DEM.

Οι διοικητικές προσφυγές κατά των αποφάσεων περί αποδόσεως των καταβληθέντων ποσών δεν ευδοκίμησαν. Η ακολούθως ασκηθείσα ενώπιον του Finanzgericht προσφυγή απορρίφθηκε. Η υπόθεση εκκρεμεί στο στάδιο της αναιρετικής διαδικασίας.

II — Η ρύθμιση των επιστροφών λόγω εξαγωγής

4. Οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση επιστροφών λόγω εξαγωγής ρυθμίζονταν κατά τον χρόνο των υπό κρίση περιστατικών από τις οριζόντιες διατάξεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79, ως είχαν κατά τον κανονισμό (ΕΟΚ) 568/85².

5. Το άρθρο 9, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 10, 20 και 26, η πληρωμή της επιστροφής εξαρτάται από την προσκόμιση της αποδείξεως ότι το προϊόν, για το οποίο έχουν πραγματοποιηθεί οι τελωνειακές διατυπώσεις εξαγωγής, το αργότερο μέσα σε προθεσμία 60 ημερών από την ημέρα πραγματοποίησης αυτών των διατυπώσεων, έχει:

— φθάσει, ως έχει, στον προορισμό του στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 5,

ή

2 — Κανονισμός της Επιτροπής, της 4ης Μαρτίου 1985, για δέκατη τροποποίηση του κανονισμού 2730/79 (ΕΕ L 65, σ. 5)· άρθρα αναφερόμενα χωρίς ιδιαίτερο προσδιορισμό είναι αυτού του κανονισμού.

— εγκαταλείψει, ως έχει, το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας στις άλλες περιπτώσεις.»

Στις περιπτώσεις που αναφέρονται στο προηγούμενο εδάφιο, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 20, παράγραφοι 2 έως 6.

6. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, έχει ως εξής:

«Η καταβολή της διαφοροποιημένης ή μη διαφοροποιημένης επιστροφής εξαρτάται όχι μόνον από το αν το προϊόν έχει εγκαταλείψει το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας, αλλά επίσης — εκτός αν έχει χαθεί κατά τη μεταφορά λόγω ανωτέρας βίας — από το αν έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα και, ενδεχομένως, σε δεδομένη τρίτη χώρα μέσα στις προθεσμίες που αναφέρονται στο άρθρο 31:

α) όταν υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς τον πραγματικό προορισμό του προϊόντος,

ή

β) όταν υπάρχει πιθανότητα να επανεισυχθεί το προϊόν στην Κοινότητα λόγω της διαφοράς μεταξύ του ποσού της επιστροφής που εφαρμόζεται στο εξαγόμενο προϊόν και του ποσού των δασμών κατά την εισαγωγή, που εφαρμόζονται σε ταυτόσημο προϊόν την ημέρα εκπλήρωσης των τελωνειακών διατυπώσεων εξαγωγής.

Εξάλλου, οι αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών μπορούν να ζητήσουν συμπληρωματικές αποδείξεις που καταδεικνύουν, ικανοποιώντας τις αρμόδιες αρχές, ότι το προϊόν έχει πράγματι διατεθεί ως έχει στην αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής.»

7. Το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, έχουν ως εξής:

«2. Το προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί όταν πραγματοποιηθούν οι τελωνειακές διατυπώσεις για τη διάθεσή του προς κατανάλωση στις τρίτες χώρες.

3. Η απόδειξη για τη διεκπεραίωση των διατυπώσεων παρέχεται με την προσκόμιση:

α) του τελωνειακού εγγράφου ή αντιγράφου ή φωτοαντιγράφου αυτού που έχει επικυρωθεί είτε από την αρχή που θεώρησε το πρωτότυπο είτε από τις επίσημες αρχές της ενδιαφερόμενης τρίτης χώρας είτε από τις επίσημες αρχές ενός κράτους μέλους,

ή

- β) του τελωνειακού εγγράφου εισόδου συμπληρωμένου σύμφωνα με το υπόδειγμα του παραρτήματος II σε μία ή περισσότερες επίσημες γλώσσες της Κοινότητας και σε μια γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ενδιαφερόμενη τρίτη χώρα,

ή

- γ) κάθε άλλου εγγράφου θεωρημένου από τις τελωνειακές υπηρεσίες της ενδιαφερόμενης τρίτης χώρας, το οποίο περιέχει αναγνώριση των προϊόντων και δείχνει ότι τα προϊόντα διατέθηκαν στην κατάvalωση στην εν λόγω τρίτη χώρα.

4. Εντούτοις, εάν κανένα από τα έγγραφα που αναφέρονται στην παράγραφο 3 δεν είναι δυνατό να προσκομισθεί συνεπεία περιστάσεων ανεξαρτήτων της θέλησής του εξαγωγέα ή εάν θεωρηθούν ανεπαρκή, η απόδειξη της πραγματοποιήσεως των τελωνειακών διατυπώσεων για τη διάθεση προς κατανάλωση δυνατόν να θεωρηθεί ότι παρέχεται διά της προσκομίσεως ενός ή περισσότερων των ακόλουθων εγγράφων:

α) έως ζ) [...]

5. Επιπλέον, ο εξαγωγέας υποχρεούται να προσκομίσει σε όλες τις περιπτώσεις εφαρμογής του παρόντος άρθρου ένα αντίγραφο ή φωτοαντίγραφο του εγγράφου μεταφορέας.

6. [...]

8. Ως προς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες πρέπει να καταβληθεί η επιστροφή λόγω εξαγωγής, γίνεται διάκριση μεταξύ της επιστροφής λόγω εξαγωγής βάσει ενιαίων ποσοστών επιστροφής και της επιστροφής λόγω εξαγωγής βάσει διαφοροποιημένων ποσοστών επιστροφής³. Στην περίπτωση της επιστροφής λόγω εξαγωγής βάσει ενιαίων ποσοστών επιστροφής, η καταβολή της επιστροφής εξαρτάται, εκτός αν υφίστανται αμφιβολίες ως προς την άφιξη του οικείου προϊόντος στον τόπο προορισμού, από την απόδειξη ότι το προϊόν, για το οποίο έχουν πραγματοποιηθεί τελωνειακές διατυπώσεις εξαγωγής, το αργότερο μέσα σε προθεσμία 60 ημερών από την ημέρα πραγματοποίησής των των διατυπώσεων έχει εγκαταλείψει ως έχει το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας (άρθρο 9, παράγραφος 1, δεύτερη περίπτωση). Αντιθέτως, στην περίπτωση επιστροφής λόγω εξαγωγής βάσει διαφοροποιημένων ποσοστών επιστροφής, πρέπει πάντοτε να προσκομίζεται η απόδειξη ότι το προϊόν έχει εισαχθεί στην τρίτη χώρα ή σε μια από τις τρίτες χώρες για την οποία προβλέπεται η επιστροφή (άρθρο 20, παράγραφος 1).

9. Οι κανόνες για το πώς πρέπει να προσκομίζεται η απόδειξη ότι το οικείο προϊόν

3 — Με τη διαφοροποιημένη επιστροφή νοούνται, ανάλογα με τον προορισμό των προϊόντων, διαφορετικά ποσοστά επιστροφής (βλ. το άρθρο 20, παράγραφος 1). Αντιθέτως, στην περίπτωση των ενιαίων ποσοστών επιστροφής δεν γίνεται διάκριση ανάλογα με τον προορισμό των προϊόντων. Στην παρούσα υπόθεση πρόκειται για περιπτώσεις ενιαίων επιστροφών.

έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα περιέχονται, τόσο για την περίπτωση της επιστροφής βάσει ενιαίων όσο και βάσει διαφοροποιημένων ποσοστών επιστροφής, στο άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6. Στην περίπτωση της διαφοροποιημένης επιστροφής, οι κανόνες αυτοί προκύπτουν άμεσα από αυτή τη διάταξη, στη δε περίπτωση της ενιαίας επιστροφής στο άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, πρώτη φράση, γίνεται αναφορά στους κανόνες αυτούς.

10. Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, το προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί όταν πραγματοποιηθούν οι τελωνειακές διατυπώσεις για τη διάθεσή του προς κατανάλωση στις τρίτες χώρες. Η απόδειξη της πραγματοποίησης αυτών των διατυπώσεων παρέχεται με την προσκόμιση του σχετικού τελωνειακού εγγράφου (ενδεχομένως επικυρωμένου αντιγράφου ή φωτοαντιγράφου) ή ενός πιστοποιητικού εκτελωνισμού (άρθρο 20, παράγραφος 3).

III — Η αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως

11. Το αιτούν Bundesfinanzhof διαπιστώνει ότι στην παρούσα διαφορά προσκομίστηκε, κάθε φορά, ένα πιστοποιητικό εκτελωνισμού. Επίσης, από τα ομοίως υπάρχοντα έγγραφα μεταφοράς προκύπτει ότι τα προϊόντα μεταφέρθηκαν, κάθε φορά, αυτούσια στην οικεία τρίτη χώρα (την Ελβετία), για να μεταφερθούν αμέσως περαιτέρω.

12. Το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται στη νομολογία του Δικαστηρίου και συγκεκριμένα στις υποθέσεις 89/83 και C-27/92⁴, κατά την οποία νομολογία η εκπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων συνιστά απλώς μαχητή ένδειξη για το ότι το οικείο προϊόν έφτασε πράγματι στον προορισμό του. Στην περίπτωση που αφορούσε η υπόθεση Dimex, δεν είχε εντούτοις προσκομιστεί κανένα τελωνειακό έγγραφο, οι δε συνθήκες που επικρατούσαν στην οικεία χώρα δημιουργούσαν την υπόνοια ότι τα λοιπά έγγραφα που είχαν προσκομισθεί δεν συνιστούσαν αδιάσειστη απόδειξη για την εισαγωγή του οικείου προϊόντος στην προβλεπόμενη χώρα προορισμού. Στην περίπτωση που αφορούσε η απόφαση επί της υποθέσεως Möllmann-Fleisch, υπήρχε μεν πιστοποιητικό εκτελωνισμού, πλην όμως αυτό δεν έφερε καμία χρονολογία και από τις λοιπές περιστάσεις αποδεικνυόταν ότι είχε διαταχθεί η επανεξαγωγή των προϊόντων για υγειονομικούς λόγους.

13. Στην παρούσα υπόθεση, ο μόνος λόγος για τη μη οριστική παραμονή του προϊόντος στην Ελβετία ήταν η υποκειμενική απόφαση του αγοραστή. Επομένως, τίθεται το ζήτημα αν απλώς και μόνο για τον λόγο αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούνται η προϋπόθεση της εισαγωγής στην τρίτη χώρα. Συναφώς, υφίστανται αμφιβολίες, διότι το άρθρο 20 ανάγει ως μόνο κριτήριο τη διεκπεραίωση των τελωνειακών διατυπώσεων για τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία. Μόνον όταν το γεγονός αυτό δεν μπορεί κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού να αποδειχθεί από τα επίσημα έγγραφα που προβλέπονται προς τούτο στο άρθρο 20, παράγραφος 3, του κανονισμού, μπορεί να αποδεικνύεται η πραγματοποίηση του εκτελωνισμού για τη θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία και με άλλα έγγραφα.

⁴ — Αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1984, 89/83, Dimex (Συλλογή 1984, σ. 2815, σκέψη 11), και της 31ης Μαρτίου 1993, C-27/92, Möllmann-Fleisch (Συλλογή 1993, σ. I-1701).

14. Εντούτοις, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη φράση, μπορούν να απαιτούνται πρόσθετες αποδείξεις για το ότι το οικείο προϊόν έχει πράγματι διατεθεί στην αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής. Πάντως, ούτε δίδεται συγκεκριμένος ορισμός της έννοιας «αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής» ούτε είναι σαφές αν η έννοια αυτή είναι ευρύτερη από τη δυνατότητα διοχετεύσεως του προϊόντος στην αγορά κατόπιν του εκτελωνισμού του για τη θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία. Ειδικότερα, δεν συγκεκριμενοποιούνται οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, πέραν του εκτελωνισμού του προϊόντος για τη θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία, προκειμένου να μπορεί να θεωρηθεί ότι το εμπόρευμα έχει διατεθεί πράγματι στην «αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής».

15. Αν θεωρούνταν ότι η εισαγωγή του προϊόντος και το αντικειμενικώς διαπιστούμενο κριτήριο του πραγματοποιηθέντος εκτελωνισμού του προϊόντος προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία, που αποδεικνύει την εισαγωγή, δεν αρκούν ως αιτιολόγηση της χορηγήσεως της επιστροφής λόγω εξαγωγής, το αποτέλεσμα θα ήταν σημαντική αβεβαιότητα δικαίου για τον δικαιούχο της επιστροφής. Ο εξαγωγέας, ελλείψει προβλέψεως συγκεκριμένων κριτηρίων, πολύ δύσκολα, ή ούτε καν, θα μπορούσε να καθορίσει συμβατικώς τις προϋποθέσεις που θα πρέπει να τηρήσει ο αγοραστής ούτως ώστε ο εξαγωγέας να μη χάσει το δικαίωμά του επί της επιστροφής λόγω εισαγωγής.

16. Αν για τη στηριζόμενη σε εμπορικούς λόγους απόφαση του εγκατεστημένου στην τρίτη χώρα αγοραστή να επανεισαγάγει τα

εμπορεύματα στην Κοινότητα αποφασιστική σημασία είχε κυρίως η ύπαρξη διαφοράς μεταξύ της καταβληθείσας επιστροφής λόγω εξαγωγής και των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή στην Κοινότητα, ανακύπτει, κατά την εκτίμηση του Bundesfinanzhof, το ζήτημα αν αυτό μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη χορήγηση της επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β', καθόσον η Επιτροπή δεν έχει ακόμη θεσπίσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 10, παράγραφος 2, διάταξη. Στην παρούσα περίπτωση δεν υποστηρίχθηκε ότι έχει θεσπίσει μια τέτοια διάταξη. Εξάλλου, στο άρθρο 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, στοιχείο β', πρόκειται μόνο για μια επιπλέον περίπτωση στην οποία μπορεί να απαιτηθεί, πριν από την καταβολή της επιστροφής λόγω εξαγωγής, η απόδειξη της εισαγωγής του προϊόντος σε τρίτη χώρα, όχι όμως και για μια ιδιαίτερη περίπτωση στην οποία δεν αναγνωρίζεται μέσω του προσκομιζομένου πιστοποιητικού εκτελωνισμού απόδειξη της θέσεως του προϊόντος σε ελεύθερη κυκλοφορία και επομένως, κατά κανόνα, της εισαγωγής του οικείου προϊόντος στην εν λόγω τρίτη χώρα.

17. Κατά την κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, πρέπει τέλος να ληφθεί υπόψη ότι το γεγονός και μόνον της επανεισαγωγής στην Κοινότητα δεν μπορεί να επιφέρει απώλεια της επιστροφής λόγω εξαγωγής.

18. Αν η απόδειξη του εκτελωνισμού του οικείου προϊόντος προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της τρίτης χώρας δεν αναγνωριζόταν σε μια περίπτωση όπως η παρούσα ως επαρκής απόδειξη για την εισαγωγή του, θα έπρεπε να προσδιοριστούν οι συμπληρωματικές αποδείξεις που θα μπορούσαν να προσκομιστούν. Αν παραδείγματος χάριν η μεταπώληση του εμπο-

ρεύματος εντός της οικείας τρίτης χώρας μπορούσε να θεωρηθεί ως απόδειξη διαθέσεως του προϊόντος στην αγορά της εν λόγω τρίτης χώρας, θα έπρεπε να διευκρινιστεί υπό ποιες προϋποθέσεις πρέπει να αναγνωρίζεται η απόδειξη αυτή. Στην προκειμένη περίπτωση, μπορεί να τεθεί για τρεις παρτίδες το ερώτημα κατά πόσον οι στενοί οικονομικοί και προσωπικοί δεσμοί μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην αγοραπωλησία στην τρίτη χώρα αποκλείουν την αναγνώριση της οικείας συμβάσεως πώλησεως ως αποδείξεως της εισαγωγής στην τρίτη χώρα.

κατά την εισαγωγή, χωρίς να διαπιστωθεί καμία παράβαση;

- 2) Θα ήταν διαφορετική η απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα, αν το προϊόν, πριν από την επανεισαγωγή του στην Κοινότητα, πωλούνταν από τον εγκατεστημένο στην εν λόγω τρίτη χώρα αγοραστή σε επιχείρηση εγκατεστημένη επίσης στην τρίτη αυτή χώρα, επιχείρηση με την οποία ο αγοραστής έχει προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς;»

19. Κατόπιν όλων αυτών, το αιτούν δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα ερωτήματα για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

20. Στην διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου μετέσχον η προσφεύγουσα και η Επιτροπή. Οι ισχυρισμοί τους εξετάζονται κατωτέρω.

«1) Έχει το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, την έννοια ότι ο εξαγωγέας χάνει το δικαίωμα επί της επιστροφής κατά την εξαγωγή, για την οποία προβλέπεται ενιαίος συντελεστής για όλες τις τρίτες χώρες, εφόσον το προϊόν που πωλήθηκε σε αγοραστή εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα και για το οποίο καταβλήθηκε η επιστροφή επανεισήχθη στην Κοινότητα υπό καθεστώς εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως, αμέσως μετά τον εκτελωνισμό του και τη θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της εν λόγω τρίτης χώρας, και τέθηκε σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Κοινότητας κατόπιν καταβολής των επιβαρύνσεων

IV — Οι ισχυρισμοί των μετεχόντων της διαδικασίας

Η προσφεύγουσα

21. Η προσφεύγουσα στηρίζεται στη διάκριση που κάνει ο κανονισμός 2730/79 μεταξύ των επιστροφών βάσει ενιαίου ποσοστού επιστροφής, για τις οποίες αρκεί κανονικά η απόδειξη ότι το εμπόρευμα εγκατέλειψε το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας, και των επιστροφών βάσει διαφοροποιημένου ποσοστού επιστροφής, για τις οποίες πρέπει να

αποδεικνύεται η εισαγωγή στην τρίτη χώρα σύμφωνα με το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού.

22. Η προσφεύγουσα επισημαίνει επιπλέον ότι κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 2730/79 το προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί «όταν πραγματοποιηθούν οι τελωνειακές διατυπώσεις για τη διάθεσή του προς κατανάλωση στις τρίτες χώρες». Το αντικειμενικώς διαπιστούμενο κριτήριο του πραγματοποιηθέντος εκτελωνισμού του εμπορεύματος προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία πρέπει να θεωρηθεί επαρκές, διότι άλλως θα υφίστατο σημαντική αβεβαιότητα δικαίου για τον δικαιούχο της επιστροφής.

23. Η επανεισαγωγή στην Κοινότητα ενός εξαχθέντος από την Κοινότητα σε τρίτη χώρα εμπορεύματος επιτρέπεται, τούτο δε ακόμη και όταν για το εμπόρευμα αυτό έχει καταβληθεί επιστροφή λόγω εξαγωγής. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, δεν μπορεί να ληφθεί ως βάση ότι, παράλληλα με την καταβολή των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή, μπορεί να ζητηθεί και η απόδοση της επιστροφής λόγω εξαγωγής.

24. Επομένως, η προσφεύγουσα προτείνει στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα να δοθεί η ακόλουθη απάντηση:

«Το άρθρο 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, του

κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79 έχει την έννοια ότι ο εξαγωγέας δεν χάνει το δικαίωμα επί της επιστροφής λόγω εξαγωγής για την οποία προβλέπεται ενιαίος συντελεστής για όλες τις τρίτες χώρες, αν το προϊόν που πωλήθηκε σε αγοραστή εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα και για το οποίο καταβλήθηκε η επιστροφή λόγω εξαγωγής εστάλη, αμέσως μετά τον εκτελωνισμό του για τη θέση του σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της εν λόγω τρίτης χώρας, και πάλι στην Κοινότητα, υπό καθεστώς εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως, και τέθηκε σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Κοινότητας κατόπιν καταβολής των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή, χωρίς να διαπιστωθεί καμία παράβαση.»

25. Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί απάντηση μόνον αν στο πρώτο ερώτημα δοθεί καταφατική απάντηση, υπό την έννοια ότι ο εξαγωγέας χάνει το δικαίωμά του επί της επιστροφής λόγω εξαγωγής, αν πληρούνται τα κριτήρια που αποτελούν τη βάση του πρώτου ερωτήματος.

26. Κατά την προσφεύγουσα, το εμπόρευμα επηρέασε την ελβετική αγορά διαφοροποιημένου αμύλου λόγω της τιμής και της πωληθείσας ποσότητας. Συναφώς, στερείται παντελώς σημασίας το ότι η αγοράστρια ήταν αδελφή εταιρία της πωλήτριας, δεδομένου ότι ούτε η σύμβαση πωλήσεως ούτε η τιμή ήταν εικονικές. Αν η ελβετική αδελφή εταιρία του εισαγωγέα δεν είχε αγοράσει από αυτήν, θα είχε αγοράσει την ίδια ποσότητα από άλλου στην Ελβετία, διότι κατά το χρονικό σημείο της αγοράς εξακολουθούσε πράγματι να χρειάζεται αυτήν την ποσότητα διαφοροποιημένου αμύλου.

27. Επομένως, η προσφεύγουσα προτείνει, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, να δοθεί στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα η ακόλουθη απάντηση:

«Η απάντηση θα είναι διαφορετική στο ερώτημα, αν το προϊόν, πριν από την εισαγωγή του στην Κοινότητα, πωλούνταν από τον εγκατεστημένο στην οικεία τρίτη χώρα αγοραστή σε επιχείρηση εγκατεστημένη επίσης στην τρίτη αυτή χώρα με την οποία ο αγοραστής έχει προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς.»

28. Όσον αφορά τα εκτεθέντα από την Επιτροπή για την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος και τις συνέπειές της, η προσφεύγουσα προέβαλε κατά την προφορική διαδικασία τις ακόλουθες αντιρρήσεις:

Η απαίτηση αποδόσεως των επιστροφών λόγω εξαγωγής αντιβαίνει, πρώτον, προς την «επιφύλαξη του νόμου», η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο της κατά την έννοια του κράτους δικαίου αρχής της νομιμότητας της διοικήσεως και η οποία, ως τέτοια αρχή, πρέπει επίσης να τηρείται στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου. Η απαίτηση αποδόσεως επιστροφών λόγω εξαγωγής είναι επαχθής διοικητική πράξη, η οποία χρήζει σαφούς νομικού ερείσματος, κατά τον ίδιο τρόπο που και κυρώσεις επιτρέπεται να επιβάλλονται

αν στηρίζονται σε σαφές και μη διφορούμενο νομικό έρεισμα⁵. Μια γενική αρχή του δικαίου δεν ανταποκρίνεται σ' αυτές τις απαιτήσεις σαφήνειας.

Ακόμη και αν δεχθούμε αξίωση περί αποδόσεως βάσει γενικών αρχών του δικαίου, ανακύπτει, δεύτερον, το ερώτημα του ποιος είναι ο ορθός αποδέκτης αυτής της αποδόσεως. Η προσφεύγουσα παραχώρησε με την τιμή πωλήσεως στην αγοράστρια την καταβληθείσα επιστροφή λόγω εξαγωγής και, επομένως, δεν είναι πλέον πλουσιότερη. Εξάλλου, το εμπόρευμα δεν εισήχθη εκ νέου στην Κοινότητα από την προσφεύγουσα, αλλά από την αγοράστρια. Δεδομένου, εξάλλου, ότι εν προκειμένω καταβλήθηκαν οι επιβαρύνσεις κατά την εισαγωγή, το πλεονέκτημα συνίσταται το πολύ στη διαφορά μεταξύ της επιστροφής λόγω εξαγωγής και των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή, πράγμα που επίσης απαιτεί την καταρχήν διευκρίνιση από το Δικαστήριο.

To Hauptzollamt

29. Το HZA, η άποψη του οποίου συνοψίζεται στη διάταξη περί παραπομπής, τονίζει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι ζήτημα χορηγήσεως επιστροφής λόγω εξαγωγής τίθεται, ακόμα και όταν προβλέπεται ενιαίος συντελεστής για την επιστροφή, μόνον όταν το εμπόρευμα έχει κάποια σημασία για την αγορά της οικείας τρίτης χώρας και υπόκειται στους κανόνες της εκεί αγοράς. Ο κοινοτικός νομοθέτης ουδόλως προβλέπει, στο άρθρο 10 σε συνδυασμό με το άρθρο 20 του κανονισμού 2730/79, διαφορετικές προϋποθέσεις για την χορήγηση ενιαίας

⁵ — Πλ. απόφαση της 25ης Σεπτεμβρίου 1984, 117/83, Könecke (Συλλογή 1984, σ. 3291).

ή διαφοροποιημένης επιστροφής. Για την εξαγωγή εμπορευμάτων που δεν εμπίπτουν στο παράρτημα II υφίσταται απλώς και μόνον υποχρέωση λιγότερο αυστηρής αποδείξεως, καθόσον δεν επιβάλλεται η προσκόμιση σχετικού τελωνειακού εγγράφου για κάθε εξαγωγή. Οι προϋποθέσεις χορηγήσεως της επιστροφής δεν πληρούνται απλώς και μόνο με την υποβολή ενός τελωνειακού εγγράφου περί εκτελωνισμού προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία. Το τεκμήριο ότι του εκτελωνισμού επακολούθησε η εμπορία είναι μαχητό, και στις περιπτώσεις που αφορά η παρούσα υπόθεση το τεκμήριο αυτό ανατράπηκε. Καμία σημασία δεν έχει το γεγονός ότι καταβλήθηκαν επιβαρύνσεις κατά την επανεισαγωγή η οποία είχε αρνητικές συνέπειες για την επιστροφή.

Η Επιτροπή

30. Η Επιτροπή διατυπώνει κατ' αρχάς αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 10 στην παρούσα περίπτωση.

31. Κατά την προφορική διαδικασία, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής προέβη σε ορισμένες πρόσθετες διευκρινίσεις ως προς τα οικονομικά δεδομένα που συνθέτουν το πλαίσιο των επίδικων συναλλαγών. Συναφώς, επισήμανε ότι το οικονομικό έτος 1986/87 ήταν ως προς τη ρύθμιση του αμύλου ένα μεταβατικό έτος. Οι επιστροφές στην παραγωγή περικλύπηκαν τότε κατά το ήμισυ του συνήθους ύψους τους, ενώ οι επιστροφές

λόγω εξαγωγής παρέμειναν όπως και πριν σε σημαντικό ύψος⁶. Επομένως, η «διά παρακαμπηρίου μεταφορά» των εμπορευμάτων μέσω της Ελβετίας ήταν κατά το έτος αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα από οικονομικής απόψεως.

32. Η Επιτροπή θυμίζει ότι υπάρχουν τρεις διαφορετικές περιπτώσεις αποκλήσεως για την αξίωση μη διαφοροποιημένης επιστροφής λόγω εξαγωγής:

- 1) το προϊόν πρέπει κατά κανόνα, σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού, να έχει εγκαταλείψει, ως έχει, το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας·
- 2) όταν υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες ως προς τον πραγματικό προορισμό του προϊόντος ή όταν λόγω της διαφοράς μεταξύ του ποσού της επιστροφής και των δασμών κατά την εισαγωγή υπάρχει πιθανότητα το εξαχθέν προϊόν να επανεισαχθεί στην Κοινότητα, η αξίωση γεννάται μόνον εάν το προϊόν έχει εισαχθεί σε τρίτη χώρα (άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού)·
- 3) σε ιδιαίτερες εξαιρετικές περιπτώσεις, οι κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού προϋποθέσεις μπορούν να

6 — Τα ποσά επιστροφών για τα εν λόγω προϊόντα ανέγγισαν για το χρονικό διάστημα μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου 1987 σε: 289,80 ecus/τόνο (EE L 58, σ. 9), 226,53 ecus/τόνο (EE L 85, σ. 30) και 235,58 ecus/τόνο (EE L 121, σ. 41).

καθίστανται αυστηρότερες από τις αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών. Η αξίωση μη διαφοροποιημένης επιστροφής λόγω εξαγωγής γεννάται τότε μόνον εφόσον το προϊόν έχει πράγματι διατεθεί στην αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής (άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού).

33. Ως «εξαιρετικές περιπτώσεις» η Επιτροπή νοεί περιπτώσεις όπως αυτή κατά την οποία για μια συγκεκριμένη χώρα, παραδείγματος χάριν λόγω εμπάργκο, δεν έχει καθορισθεί καμία επιστροφή, οπότε δεν εξαλείφεται ο χαρακτήρας της καθορισθείσας για τις λοιπές τρίτες χώρες επιστροφής ως μη διαφοροποιημένης επιστροφής, πλην όμως υφίσταται κίνδυνος παρακάμψεως του εμπάργκο.

34. Η Επιτροπή τονίζει ότι τόσο η δεύτερη όσο και η τρίτη περίπτωση αποκτήσεως μπορεί να έχει εφαρμογή στην περίπτωση μη διαφοροποιημένης επιστροφής μόνον όταν υφίστανται εκ των προτέρων, δηλαδή πριν από την καταβολή της επιστροφής, αμφιβολίες για τον πραγματικό προορισμό ή για την πιθανότητα επανεισαγωγής (δεύτερη περίπτωση αποκτήσεως) ή για ιδιαίτερα εξαιρετικές καταστάσεις (τρίτη περίπτωση αποκτήσεως). Αυτό προκύπτει τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία της διατάξεως («[...] η καταβολή της [...] επιστροφής εξαρτάται [...] από το εάν [...]»). Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται εξάλλου από τη νομολογία του Δικαστηρίου όπως αυτή προκύπτει από την απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994 στην υπόθεση Boterlux⁷.

35. Η Επιτροπή διαπιστώνει ότι στην παρούσα περίπτωση το ΗΖΑ μόνο μετά τη χορήγηση της επιστροφής λόγω εξαγωγής και κατόπιν των εκ των υστέρων διαπιστώσεων της επιφορτισμένης με την τελωνειακή έρευνα αρχής έλαβε γνώση του γεγονότος ότι τα εμπορεύματα επανεισήχθησαν στην Κοινότητα. Η απαίτηση συμπληρωματικών, εκτός από την απόδειξη της θέσεως των επίδικων προϊόντων σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Ελβετίας, αποδείξεων διατυπώθηκε μόλις μετά την καταβολή της επιστροφής.

36. Εξάλλου, η εκ μέρους του ΗΖΑ επίκληση της τρίτης περιπτώσεως αποκτήσεως της επιστροφής λόγω εξαγωγής — ανεξαρτήτως του χρονικού σημείου της απαιτήσεως της προσκομιστέας αποδείξεως — εμφανίζεται προβληματική.

37. Εάν όμως η αφορώσα την εξαγωγή συναλλαγή πληρούσε αναμφίβολα τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή της δεύτερης περιπτώσεως αποκτήσεως, τότε πληρούνταν και οι απαριθμούμενες σ' αυτήν προϋποθέσεις.

38. Νομικό έρεισμα για την απόδοση επιστροφών λόγω εξαγωγής σε περιπτώσεις όπως η παρούσα δημιουργήθηκε μόλις με τις κανονιστικές πράξεις που αντικατέστησαν αργότερα τον κανονισμό 2730/79.

39. Εντούτοις, κατά την άποψη της Επιτροπής, οι πραγματικές συνθήκες, υπό τις οποίες τα επίδικα προϊόντα εξήχθησαν κατ' αρχάς στην Ελβετία και κατόπιν εκτελωνισμού προς θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία στη χώρα αυτή επανεισήχθησαν αμέσως στην

Κοινότητα, παρέχουν επαρκώς την αφορμή για να εξετασθούν υπό το πρίσμα της καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος οι διαταχθείσες από το ΗΖΑ αποδόσεις των επιτροφών λόγω εξαγωγής που καταβλήθηκαν.

40. Συναφώς, αυτή αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 4, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ, Ευρατόμ) 2988/95 του Συμβουλίου, της 18ης Δεκεμβρίου 1995, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων⁸.

41. Ο κανονισμός αυτός δεν είχε μεν αρχίσει ακόμη να ισχύει κατά το χρονικό διάστημα των πραγματικών περιστατικών, πλην όμως η παρατεθείσα διάταξη για τη μη εξασφάλιση ή την αφαίρεση οφέλους κτηθέντος σε αντίθεση προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου με την τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων κτήσεως αυτού του οφέλους συνιστά απλώς έκφραση μιας ήδη προηγούμενης υφιστάμενης στην κοινοτική έννομη τάξη γενικής αρχής. Η αρχή αυτή υφίσταται σε όλα σχεδόν τα κράτη μέλη και έχει ήδη τύχει ουσιαστικής εφαρμογής από τη νομολογία του Δικαστηρίου. Η Επιτροπή επικαλείται συναφώς τις αποφάσεις της 11ης Οκτωβρίου 1977 στην υπόθεση *Peter Cremer*⁹, της 27ης Οκτωβρίου 1981 στην υπόθεση *Schumacher* κ.λπ.¹⁰, και της 3ης Μαρτίου 1993 στην υπόθεση *General Milk Products*¹¹, καθώς και τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα *Tesauro* στην υπόθεση *Παφίτης* κ.λπ.¹².

42. Η Επιτροπή εκθέτει ότι για να γίνει δεκτή η ύπαρξη καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος πρέπει να συντρέχουν σωρευτικώς τρία στοιχεία:

- 1) ένα αντικειμενικό, ήτοι η απόδειξη ότι δημιουργήθηκαν τεχνητά οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση μιας παροχής, δηλαδή ότι η εμπορική συναλλαγή δεν επιδιώκει οικονομικό σκοπό, αλλά πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά για την κτήση των χρηματοοικονομικών ενισχύσεων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό που συνοδεύουν την εμπορική αυτή συναλλαγή. Αυτό απαιτεί μια κατά περίπτωση ανάλυση τόσο του πνεύματος και του σκοπού της επίμαχης κοινοτικής ρυθμίσεως όσο και της συμπεριφοράς ενός προσεκτικού επιχειρηματία, ο οποίος πραγματοποιεί τις συναλλαγές του τηρώντας τους σχετικούς κανόνες δικαίου και σύμφωνα με τα οικονομικά και εμπορικά ήθη που ισχύουν στον οικείο τομέα·
- 2) ένα υποκειμενικό, και ιδίως το γεγονός ότι η επίμαχη εμπορική συναλλαγή πραγματοποιήθηκε πρωτίτως προκειμένου να αποκτηθεί χρηματοοικονομικό όφελος που βρίσκεται σε αντίθεση προς τον σκοπό της κοινοτικής ρυθμίσεως·
- 3) ένα διαδικαστικό σε σχέση με το βάρος αποδείξεως. Το βάρος αυτό φέρει η αρμόδια εθνική διοίκηση. Πάντως, σε ακραίες περιπτώσεις καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος είναι δυνατή μια «εκ πρώτης όψεως απόδειξη», η οποία ενδεχομένως μπορεί να έχει ως

⁸ — ΕΕ L 312, σ. 1.

⁹ — 125/76, Συλλογή τόμος 1977, σ. 479 (συνοπτική μετάφραση στα ελληνικά).

¹⁰ — 250/80, Συλλογή 1981, σ. 2465.

¹¹ — C-8/92, Συλλογή 1993, σ. I-779.

¹² — Απόφαση της 12ης Μαρτίου 1996, C-441/93 (Συλλογή 1996, σ. I-1347, συγκεκριμένα σ. I-1349).

συνέπεια αντιστροφή του βάρους αποδείξεως.

δραστηριότητα έχει αποδεδειγμένα ως αντikeίμενο την κτήση οφέλους αντιθέτου προς τους στόχους των σχετικών κοινοτικών διατάξεων λόγω του ότι δημιουργήθηκαν τεχνητά οι προϋποθέσεις κτήσεως αυτού του οφέλους.»

43. Ο έλεγχος του εάν συντρέχουν τα διάφορα αυτά στοιχεία είναι έργο του εθνικού δικαστηρίου. Η Επιτροπή παρατηρεί εντούτοις ως προς το αντικειμενικό στοιχείο ότι το χρηματοοικονομικό κέρδος, ενόψει της διαφοράς μεταξύ του ποσού της επιστροφής και των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή, ήταν σημαντικό. Επίσης, το χρονικό διάστημα μεταξύ της εξαγωγής και της επανεισαγωγής των προϊόντων στην Κοινότητα ήταν εξαιρετικά βραχύ, χρησιμοποιήθηκαν δε τα ίδια μεταφορικά μέσα.

46. Η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα παρέλκει, κατά την άποψη της Επιτροπής, ενόψει της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα.

44. Όσον αφορά το υποκειμενικό στοιχείο, η Επιτροπή έχει τη γνώμη ότι βάσει των αναφερθέντων από το αιτούν δικαστήριο περιστατικών δεν μπορεί να διατυπωθεί οριστική κρίση.

45. Επομένως, η Επιτροπή προτείνει στην απάντηση επί του πρώτου ερωτήματος να προστεθεί η ακόλουθη παρατήρηση:

«Κατά την ισχύουσα στο κοινοτικό δίκαιο αρχή του δικαίου περί καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος, χρηματοοικονομικά οφέλη δεν παρέχονται ή αφαιρούνται αναδρομικά, όταν η οικεία επιχειρηματική

47. Η Επιτροπή επισημαίνει εντούτοις ότι υφίσταται διαφορά μεταξύ των αποδείξεων που πρέπει να προσκομίζονται στο πλαίσιο της δεύτερης περιπτώσεως και της τρίτης περιπτώσεως αποκτήσεως δικαιώματος επιστροφής. Στο πλαίσιο της δεύτερης περιπτώσεως, πρέπει να επισυνάπτονται «τελωνειακά έγγραφα εκτελωνισμού», ενώ στο πλαίσιο της τρίτης περιπτώσεως πρέπει επιπροσθέτως να υποβάλλονται «εμπορικά έγγραφα». Από την άποψη αυτή, συμβάσεις για τη μεταπώληση του επίμαχου προϊόντος πρέπει να θεωρούνται ως εμπορικά έγγραφα. Η αποδεικτική τους ισχύς περιορίζεται πάντως σημαντικά, όταν τα επίμαχα προϊόντα έχουν μεταπωληθεί από τον εγκατεστημένο στην οικεία τρίτη χώρα αγοραστή σε μια συνδεδεμένη με αυτόν προσωπικώς και οικονομικώς, επίσης στην οικεία τρίτη χώρα, επιχείρηση πριν αυτά επανεισαχθούν στην Κοινότητα.

V — Εκτίμηση

Επί του πρώτου ερωτήματος

48. Το αιτούν δικαστήριο διατυπώνει μεν ρητώς ερώτημα για την ερμηνεία του άρθρου 10 του κανονισμού, πλην όμως η Επιτροπή επισημαίνει ορθώς ότι πρέπει κατ' αρχάς να διευκρινισθεί η δυνατότητα εφαρμογής της διατάξεως σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης.

49. Η συνήθης περίπτωση μη διαφοροποιημένων επιστροφών λόγω εξαγωγής αποτελεί το αντικείμενο του άρθρου 9 του κανονισμού. Κατά τη διάταξη αυτή, για το δικαίωμα επιστροφών απαιτείται και αρκεί το εμπόρευμα να έχει εγκαταλείψει, ως έχει, το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας μέσα σε προθεσμία 60 ημερών από την ημέρα της πραγματοποιήσεως των τελωνειακών διατυπώσεων εξαγωγής. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται αναντίρρηση στο πλαίσιο της κύριας δίκης. Αυτό ουδόλως επηρεάζεται από το γεγονός της μετέπειτα επανεισαγωγής του εμπορεύματος στην Κοινότητα.

50. Σε περιπτώσεις ενιαίων επιστροφών η αξίωση μπορεί να εξαρτάται από συμπληρωματικές προϋποθέσεις, υπό τους ειδικούς όρους όμως του άρθρου 10 του κανονισμού. Τέτοιοι ειδικοί όροι είναι είτε η ύπαρξη αμφιβολίας ως προς τον πραγματικό προορισμό του προϊόντος (στοιχείο α') ή η «πιθανότητα», που θα μπορούσε επίσης να χαρακτηριστεί ως αφηρημένος κίνδυνος, να

επανεισαχθεί το προϊόν στην Κοινότητα λόγω της διαφοράς μεταξύ του εφαρμοστέου ποσού επιστροφής και του ποσού των δασμών κατά την εισαγωγή που εφαρμόζονται σε πανομοιότυπο προϊόν (στοιχείο β').

51. Στην παρούσα διαφορά θα μπορούσε το πολύ να πρόκειται για περίπτωση που εμπίπτει στο στοιχείο β' αυτής της διατάξεως. Ως προς το πραγματικό μέγεθος της διαφοράς μεταξύ των επιστροφών λόγω εξαγωγής και των επιβαρύνσεων κατά την επανεισαγωγή υφίσταται διαφωνία μεταξύ των μετεχόντων της διαδικασίας. Ενώ η Επιτροπή, αναφερόμενη στο πρωτόκολλο 2 της συμφωνίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ελβετικής Συνομοσπονδίας¹³, λαμβάνει ως βάση ότι δεν επιβάλλονται κανενός είδους επιβαρύνσεις κατά την εισαγωγή στα επίδικα εμπορεύματα, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι η προτιμηση αυτή ρύθμιση ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 2 της συμφωνίας μόνο για προϊόντα κοινοτικής ή ελβετικής καταγωγής που παρήχθησαν στην εξαγούσα χώρα. Στην παρούσα περίπτωση, τα εμπορεύματα εξήχθησαν μεν από την Ελβετία, πλην όμως πρόκειται για προϊόντα της Κοινότητας. Τα εμπορεύματα διασαφήθηκαν επίσης κατά την επανεισαγωγή ως κοινοτικά προϊόντα. Καταβλήθηκαν επιβαρύνσεις κατά την εισαγωγή και επιβλήθηκε μάλιστα δασμός επί του εμπορεύματος. Το αιτούν δικαστήριο λαμβάνει ως δεδομένο στην αίτησή του για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, και για τις δύο συγκυρίες, το ότι επιβλήθηκαν επιβαρύνσεις κατά την επανεισαγωγή στην Κοινότητα.

¹³ — ΕΕ ειδ. έκδ. 11/003, σ. 191.

52. Τελικά, πρόκειται για το γεγονός, που πρέπει να διευκρινισθεί από το εθνικό δικαστήριο, του πραγματικού μεγέθους της διαφοράς μεταξύ των επιστροφών λόγω εξαγωγής και των επιβαρύνσεων κατά την εισαγωγή. Πάντως, για να έχει εφαρμογή το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', πρέπει να έχει υπάρξει ο αφηρημένος κίνδυνος επανεισαγωγής λόγω της διαφοράς των ποσοστών επιστροφής και επιβαρύνσεων κατά την εξαγωγή των εμπορευμάτων. Μόνον υπό την προϋπόθεση αυτή έχει εφαρμογή το άρθρο 10, παράγραφος 1, στοιχείο β', του κανονισμού.

κτηση των επιστροφών λόγω εξαγωγής που έχουν ήδη καταβληθεί.

55. Θα μπορούσε το πολύ να θεωρηθεί δυνατή η εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο. Κατά τη διάταξη αυτή, «οι αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών μπορούν να ζητήσουν συμπληρωματικές αποδείξεις που καταδεικνύουν, ικανοποιώντας τις αρμόδιες αρχές, ότι το προϊόν έχει πράγματι διατεθεί ως έχει στην αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής». Σύμφωνα με τα εκτιθέμενα από το αιτούν δικαστήριο, το δικαστήριο πρώτου βαθμού της παρούσας διαφοράς φαίνεται ότι θεώρησε εφαρμοστέα αυτή τη διάταξη. Με την πρωτόδικη απόφαση κατέληξε στην κρίση ότι τα εμπορεύματα, παραμείναντα για σύντομο μόνο διάστημα στην Ελβετία και επανεισαχθέντα αμέσως στην Κοινότητα με τα ίδια μεταφορικά μέσα, δεν έφθασαν στην αγορά προκειμένου να τεθούν εκεί σε κυκλοφορία.

53. Εάν λόγω αντικειμενικών περιστάσεων υφίσταται αμφιβολία κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχεία α' και β', ως προς τον σκοπό για τον οποίο εξήχθησαν τα εμπορεύματα, πρέπει σε περιπτώσεις ενιαίων επιστροφών λόγω εξαγωγής να προσκομίζεται η απόδειξη εισαγωγής των εμπορευμάτων σε τρίτη χώρα.

54. Ως προς τον περαιτέρω έλεγχο, θα πρέπει να ληφθεί ως βάση ότι στην παρούσα διαφορά υφίσταται περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 1, στοιχείο β'. Η θεώρηση καταλήγει μέσω του άρθρου 10, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 20, παράγραφοι 2 έως 6, του κανονισμού. Κατά το άρθρο αυτό, ένα προϊόν θεωρείται ότι έχει εισαχθεί «όταν πραγματοποιηθούν οι τελωνειακές διατυπώσεις για τη διάθεσή του προς κατανάλωση στις τρίτες χώρες»¹⁴. Η προϋπόθεση αυτή πληρούται αναντίρρητα στην παρούσα διαφορά. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού δεν προσφέρεται εν προκειμένω για την ανά-

56. Η Επιτροπή υποστηρίζει συναφώς την άποψη ότι η διάταξη αυτή έχει εφαρμογή μόνο σε ιδιαίτερα εξαιρετικές περιπτώσεις, παραδείγματος χάριν σε περιπτώσεις εμπάργκο, προκειμένου να διασφαλισθεί ότι δεν καταστρατηγείται το εμπάργκο με μεταφορά των εμπορευμάτων, διά παρακαμπτηρίου, μέσω άλλης τρίτης χώρας. Κατά την άποψη αυτή, δεν υφίσταται στην παρούσα υπόθεση πεδίο εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο.

57. Με βάση τη δομή των διατάξεων των άρθρων 9 και 10 του κανονισμού, τα οποία καθιστούν αυστηρότερες τις υποχρεώσεις αποδείξεως σε περίπτωση αμφιβολιών ως

14 — Βλ. άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού.

προς την επίτευξη του σκοπού των επιστροφών, θα μπορούσε να υποστηριχθεί και η άποψη ότι το άρθρο 10, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, έχει εφαρμογή μόνο σε περίπτωση έντονης υποψίας¹⁵ για ενδεχόμενες παρατυπίες. Στη δέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2730/79 εκτίθενται συναφώς τα εξής:

«ότι ορισμένες εξαγωγές είναι δυνατόν να επιτρέψουν καταχρήσεις· ότι για να αποφευχθούν τέτοιες καταχρήσεις πρέπει, για τις ενέργειες αυτές, η πληρωμή της επιστροφής να υπόκειται στην προϋπόθεση ότι το προϊόν έχει εγκαταλείψει το γεωγραφικό έδαφος της Κοινότητας και επιπλέον στην προϋπόθεση ότι το προϊόν έχει εισαχθεί σε μια τρίτη χώρα και, ενδεχομένως, έχει πραγματικά διατεθεί στην αγορά της τρίτης χώρας».

58. Τόσο η περίπτωση υποψίας όσο και οι συναρτώμενες με αυτήν υποχρεώσεις αποδείξεως πρέπει εντούτοις να υφίστανται πριν από την πληρωμή των επιστροφών. Αυτό προκύπτει από το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού, όπου αναφέρεται ότι «[...] η καταβολή της [...] επιστροφής εξαρτάται [...] από το εάν [...]». Η θεώρηση αυτή επιβεβαιώνεται από την απόφαση της 9ης Αυγούστου 1994, στην υπόθεση *Boterlux*¹⁶, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να απαιτούν, «*πριν από τη χορήγηση μη διαφοροποιημένης επιστροφής*», την απόδειξη της θέσεως του προϊόντος σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός τρίτης χώρας «όταν υφίστανται υπόνοιες ή έχει διαπιστωθεί ότι έχουν διαπραχθεί καταχρήσεις»¹⁷.

59. Η προϋπόθεση αυτή προκύπτει επίσης από τον μετέπειτα — επομένως μη εφαρμοστέο στην παρούσα περίπτωση — κανονισμό (ΕΚ) 800/1999 της Επιτροπής, για τις κοινές λεπτομέρειες εφαρμογής του καθεστώτος των πιστοποιητικών εξαγωγής για τα γεωργικά προϊόντα¹⁸, ο οποίος περιέχει, σε σχέση με το άρθρο 10 του κανονισμού 2730/79, λεπτομερείς διατάξεις και του οποίου το άρθρο 20, παράγραφος 4, πρώτη φράση, ορίζει ρητώς τα εξής:

«Οι διατάξεις της παραγράφου 1 εφαρμόζονται *πριν* την πληρωμή της επιστροφής»¹⁹.

60. Στο πλαίσιο της κύριας δίκης, οι επιστροφές λόγω εξαγωγής έχουν ήδη καταβληθεί. Επιπλέον, πληρούνται όλες οι τυπικές προϋποθέσεις για το δικαίωμα επιστροφής. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν παρέχει επομένως νομικό έρεισμα για την αξίωση αποδόσεως του ΗΖΑ.

61. Αντιθέτως, οι ρυθμίσεις που ακολούθησαν τον κανονισμό 2730/79, και μάλιστα τόσο ο κανονισμός 3665/87²⁰ ως έχει κατά τον

15 — Βλ. τις προτάσεις της 3ης Φεβρουαρίου 2000 στην υπόθεση C-114/99, *Roquette Frères* (Συλλογή 2000, σ. I-8823, I-8825, σημείο 58).

16 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7.

17 — Σκέψη 30 της αποφάσεως *Boterlux* και σημείο 1 του διατακτικού, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 7 η υπογράμμιση δική μου.

18 — Κανονισμός της Επιτροπής της 15ης Απριλίου 1999 (ΕΕ L 102, σ. 11).

19 — Η υπογράμμιση δική μου.

20 — Κανονισμός της Επιτροπής της 27ης Νοεμβρίου 1987 (ΕΕ L 351, σ. 1).

κανονισμό 313/97²¹ όσο και ο κανονισμός 800/1999²², περιέχουν ρητές ρυθμίσεις²³ παρέχουσες δικαίωμα, εφόσον συντρέχει μια αντικειμενική, παρόμοια προς αυτήν της κύριας δίκης, περίπτωση, αναζητήσεως των επιστροφών που χορηγήθηκαν. Από αυτό μπορεί να συναχθεί εξ αντιδιαστολής ότι χωρίς ρητή εξουσιοδότηση δεν επιτρέπεται, αποκλειστικώς και μόνο λόγω της επανεισαγωγής των εμπορευμάτων στην Κοινότητα, η αξίωση αποδόσεως επιστροφών λόγω εξαγωγής που έχουν ήδη καταβληθεί.

ισχύουσα στο κοινοτικό δίκαιο γενική αρχή του δικαίου. Η διάταξη αυτή έχει ως εξής:

«Οι πράξεις οι οποίες αποδεδειγμένως αποσκοπούν στην εξασφάλιση οφέλους αντίθετου προς τους στόχους των εκάστοτε εφαρμοστέων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, με την τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων κτήσης αυτού του οφέλους, έχουν ως συνέπεια, ανάλογα με την περίπτωση, είτε τη μη εξασφάλιση είτε την αφαίρεση του οφέλους.»

62. Πάντως, πρέπει να εξετασθεί εάν σε περίπτωση όπως η παρούσα, η οποία λόγω των συγκεκριμένων περιστάσεων δικαιολογεί την πιθανολόγηση μιας εικονικής συναλλαγής, αξίωση αποδόσεως μπορεί να στηριχθεί σε γενικές αρχές του δικαίου, όπως προτείνει η Επιτροπή. Νοητή θα ήταν η αξίωση αποδόσεως λόγω καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος των διατάξεων περί επιστροφής.

64. Βεβαίως, η διάταξη αυτή, λόγω της από διαχρονικής απόψεως ισχύος της, δεν έχει εφαρμογή στην παρούσα περίπτωση. Εντούτοις, μπορεί να συναχθεί από αυτήν μια ένδειξη για τις αξιολογήσεις που πρέπει να γίνουν.

65. Το Δικαστήριο είχε κατ' επανάληψη την ευκαιρία να αποφανθεί σε διάφορες πραγματικές συγκυρίες επί του προβλήματος της καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος.

63. Η Επιτροπή αναφέρεται συναφώς στο άρθρο 4, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων²⁴, ο οποίος κωδικοποιεί μια

66. Στον τομέα των βασικών ελευθεριών, το Δικαστήριο έκρινε κατ' επανάληψη ότι η παράκαμψη κοινοτικών διατάξεων μέσω καταχρηστικής επικλήσεως του κοινοτικού δικαίου είναι ανεπίτρεπτη²⁵. Επίσης, σε μια

21 — Κανονισμός της Επιτροπής της 20ής Φεβρουαρίου 1997 (ΕΕ L 51, σ. 31).

22 — Προπαρατεθείς στην υποσημείωση 18.

23 — Βλ. άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87, ως έχει κατά τον κανονισμό 313/97, και το άρθρο 20, παράγραφος 4, στοιχεία γ και δ, του κανονισμού 800/1999.

24 — Κανονισμός προπαρατεθείς στην υποσημείωση 8.

25 — Στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων βλ. την απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1985, 229/83, Leclerc κ.λπ. (Σύλλογος 1985, σ. 1, σκέψη 27)· στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων βλ. την απόφαση της 21ης Ιουνίου 1988, 39/86, Lair (Σύλλογος 1988, σ. 3161, σκέψη 43)· στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, βλ. τις αποφάσεις της 3ης Δεκεμβρίου 1974, 33/74, Van Binsbergen (Σύλλογος τόμος 1974, σ. 513, σκέψη 13), και της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-23/93, TV 10 (Σύλλογος 1994, σ. I-4795, σκέψη 21).

άλλη αλληλουχία, το Δικαστήριο αντιμετώπισε το φαινόμενο της καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος. Συγκεκριμένα, έκρινε ότι δεν έχει κύρος, ούτε στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου, εκχώρηση απαιτήσεως κατόπιν συνεργίας εκχωρητή και εκδοχέα προς βλάβη άλλων πιστωτών²⁶. Εξάλλου, το Δικαστήριο δεν δέχθηκε τη δυνατότητα εφαρμογής μιας γενικής ρήτρας κράτους μέλους²⁷ προς αποτροπή καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος στην περίπτωση κατά την οποία η εφαρμογή της θίγει «την πλήρη αποτελεσματικότητα και την ομοιομορφία εφαρμογή των κοινοτικών διατάξεων εντός των κρατών μελών»²⁸.

67. Στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής, τα μεταβαλλόμενα συστήματα των νομοματικών εξισωτικών ποσών, των εξισωτικών ποσών προσχωρήσεως καθώς και των επιστροφών λόγω εξαγωγής είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία διαφορών μεταξύ των αρχών και των επιχειρηματιών²⁹, ενίοτε μάλιστα μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών³⁰. Τα όρια μεταξύ της θεμιτής εκμεταλλεύσεως οικονομικών κατευθυντηρίων μέτρων και της καταχρηστικής εκμεταλλεύσεως χρηματοοικονομικών κινήτρων φαίνονται στον τομέα αυτόν να βαίνουν παραλλήλως με ιδιαίτερα στενή σχέση μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, το φαινόμενο

των συναλλαγών «κυκλοφορίας ιπποδρομίου»³¹ καθώς και των εισαγωγών μέσω άλλου κράτους μέλους³² ή τρίτου κράτους, όπως στην παρούσα υπόθεση, φαίνεται να συνιστά ένα λαμβάνοντα κίνδυνο για τις χρηματοοικονομικού χαρακτήρα αντισταθμιστικές ρυθμίσεις.

68. Σε μια από τις διαδικασίες εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, στην οποία επρόκειτο για επιστροφές λόγω εξαγωγής γεωργικών προϊόντων³³, το Δικαστήριο έκρινε ότι το πεδίο εφαρμογής των σχετικών κανονισμών «σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επεκτείνεται μέχρι τέτοιου σημείου ώστε να καλύπτει καταχρηστικές πρακτικές ενός εξαγωγέα»³⁴. Σε μια άλλη διαδικασία, στην οποία αντικείμενο της έριδας ήταν η χορήγηση νομοματικών εξισωτικών ποσών³⁵, το Δικαστήριο δεν είχε κανένα ενδοιασμό ως προς την εφαρμογή κοινοτικών διατάξεων οι οποίες τελικά είχαν ως αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται με τις συναλλαγές οικονομικό όφελος κατά την εξαγωγή ενός προϊόντος τρίτης χώρας από την Κοινότητα. Κατά την εισαγωγή του προϊόντος ούτε εφαρμόστηκε το σύστημα ελάχιστης τιμής ούτε επιβλήθηκαν αρνητικά νομοματικά εξισωτικά ποσά, ενώ κατά την επανεξαγωγή καταβλήθηκαν θετικά νομοματικά εξισωτικά ποσά³⁶. Το Δικαστήριο προέβη εντούτοις σε μια επιφύλαξη υπό την έννοια ότι θα ήταν διαφορετική η κατάσταση, «εφόσον αποδεικνυόταν ότι η εισαγωγή και επανεξαγωγή των τυριών αυτών³⁷ δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο φυσιολογικών εμπορικών

26 — Βλ. απόφαση της 1ης Μαρτίου 1983, 250/78, DEKA κατά ΕΟΚ (Συλλογή 1983, σ. 421).

27 — Παρατεθείσα στη σκέψη 67 της απόφασης Παφίτης κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υπομείωση 12.

28 — Βλ. σκέψη 68 της αποφάσεως Παφίτης κ.λπ.

29 — Για τα νομοματικά εξισωτικά ποσά βλ. τις αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1985, 208/84, Vonk (Συλλογή 1985, σ. 4025), και General Milk Products (προπαρατεθείσα στην υπομείωση 11)· για τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως βλ. την απόφαση Schumacher κ.λπ. (προπαρατεθείσα στην υπομείωση 10)· για τις επιστροφές λόγω εξαγωγής βλ. την απόφαση Peter Cremer (προπαρατεθείσα στην υπομείωση 9) και Boterflux (προπαρατεθείσα στην υπομείωση 7).

30 — Βλ. απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 1989, 92/87 και 93/87, Επιτροπή κατά Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου (Συλλογή 1989, σ. 405).

31 — Βλ. σκέψη 18 της αποφάσεως Vonk, προπαρατεθείσα στην υπομείωση 29.

32 — Βλ. απόφαση Schumacher κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υπομείωση 10.

33 — Απόφαση Peter Cremer, προπαρατεθείσα στην υπομείωση 9.

34 — Βλ. σκέψη 21 της αποφάσεως Peter Cremer, προπαρατεθείσα στην υπομείωση 9.

35 — Βλ. απόφαση General Milk Products, προπαρατεθείσα στην υπομείωση 11.

36 — Βλ. σκέψη 20 της αποφάσεως General Milk Products, προπαρατεθείσα στην υπομείωση 11.

37 — Επρόκειτο για εισαγωγή και εξαγωγή νεοζηλανδικού τυριού cheddar.

ανταλλαγών, αλλά με μοναδικό σκοπό την καταχρηστική εκμετάλλευση του συστήματος χορηγήσεως ΝΕΠ»³⁸.

πολιτικής. Το αποτέλεσμα αυτό περιγράφεται στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 800/1999 ως αποδόσμευση της κοινοτικής αγοράς από τα οικεία προϊόντα.

69. Κριτήριο επομένως για την εκτίμηση της νομιμότητας συγκεκριμένων πράξεων εισαγωγής και εξαγωγής είναι ο σκοπός των εκάστοτε σχετικών διατάξεων. Σε μια παλαιότερη απόφαση³⁹, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν έπρεπε να καταβληθούν εξισωτικά ποσά σε επιχειρηματία, διότι δεν είχε επιτευχθεί ο σκοπός της αντισταθμίσεως της τιμής ως προς την ένδικη συναλλαγή και, επομένως, δεν συνέτρεχε μια ουσιώδης προϋπόθεση για την εφαρμογή των εξισωτικών ποσών⁴⁰.

70. Αφετηρία για τον περαιτέρω έλεγχο πρέπει επομένως να είναι ο σκοπός της ρυθμίσεως περί επιστροφών λόγω εξαγωγής. Πρέπει, κατά πάγια νομολογία⁴¹, να λαμβάνεται ως βάση το ότι δεν χορηγούνται διαφοροποιημένες επιστροφές προκειμένου να εξισωθεί η διαφορά μεταξύ των τιμών των προϊόντων στην Κοινότητα και των χρηματιστηριακών τιμών στο διεθνές εμπόριο. Τα δεδομένα στην αγορά εισαγωγής δεν έχουν σημασία στην περίπτωση διαφοροποιημένων επιστροφών. Εφόσον τα κοινοτικά προϊόντα γίνονται με τον τρόπο αυτόν «ανταγωνιστικά» στην παγκόσμια αγορά, η διάθεσή τους εκτός της Κοινότητας καθίσταται οικονομικώς ενδιαφέρουσα και είναι επίσης επιθυμητή από την άποψη της κοινής γεωργικής

71. Στην περίπτωση, αμέσως μετά την εξαγωγή, επανεισαγωγής εμπορευμάτων στην Κοινότητα, ο σκοπός αυτός θα μπορούσε να μεταωθεί. Εντούτοις, αντενδίκνυται μια άνευ ετέρου αρνητική κρίση. Πράγματι, αφενός, η χορήγηση επιστροφών λόγω εξαγωγής δεν αποτελεί καθ' εαυτή ενίσχυση, προκειμένου να παρασχεθεί στον εξαγωγέα ένα οικονομικό όφελος, αλλά — όπως ήδη μνημονεύθηκε — ένα μέσο για να επιτευχθεί η ανταγωνιστικότητα κοινοτικών προϊόντων στην παγκόσμια αγορά και, αφετέρου, η επανεισαγωγή τέτοιων εμπορευμάτων που υπακούει σε δικούς της κανόνες. Το αντικειμενικό γεγονός ότι έχει πραγματοποιηθεί επανεισαγωγή δεν αρκεί επομένως καθ' εαυτό για να θεωρηθεί ότι δεν έχει επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός.

72. Αν εντούτοις διαπιστωθεί ότι η εξαγωγή των εμπορευμάτων ουδέποτε σκοπούσε πράγματι τη διάθεσή τους στο εμπόριο εκτός της Κοινότητας, τότε υφίσταται σαφώς πιθανολόγηση μη επιτεύξεως του σκοπού που επιδιώκουν οι κανόνες περί εξαγωγής. Στην περίπτωση αποδεδειγμένης μη επιτεύξεως του σκοπού των κοινοτικών διατάξεων περί επιστροφών, η έννομη συνέπεια μπορεί να συνίσταται στην αφαίρεση του κτηθέντος οφέλους.

73. Σε συνάρτηση με την παρούσα περίπτωση, αυτό σημαίνει ότι λόγω των αντικει-

38 — Βλ. σκέψεις 21 και 22 της αποφάσεως General Milk Products, προαπαρτεθείσα στην υποσημείωση 11· η υπογράμμιση δική μου.

39 — Απόφαση Schumacher κ.λπ., προαπαρτεθείσα στην υποσημείωση 10.

40 — Βλ. σκέψη 16 της αποφάσεως Schumacher κ.λπ..

41 — Βλ., παραδείγματος χάριν, τη σκέψη 21 της αποφάσεως Boterlux, προαπαρτεθείσα στην υποσημείωση 7.

μενικών περιστάσεων, που συνίστανται στην άμεση επανεισαγωγή των εμπορευμάτων με τα ίδια μεταφορικά μέσα, χωρίς καν να εκφορτωθούν, καθώς και της ενιαίας αποστολής τιμολογίων για εξαγωγή και επανεισαγωγή, υφίσταται κατά περίπτωση εκ πρώτης όψεως υπόνοια άσχετης προς τον επιδιωκόμενο σκοπό επικλήσεως των κοινοτικών κανόνων περί επιστροφών λόγω εξαγωγής. Η διαπίστωση αυτή ισχύει εξίσου και για τις δύο συγκυρίες στο πλαίσιο της κύριας δίκης.

παράγραφος 4, στοιχείο γ', του κανονισμού 800/1999, όπου εκτίθενται τα εξής:

«4. [...]

Εντούτοις, η επιστροφή θεωρείται αχρεωστήτως καταβληθείσα και πρέπει να αποδοθεί αν οι αρμόδιες αρχές διαπιστώσουν [...]:

74. Εντούτοις, πρέπει επιπροσθέτως να ληφθεί υπόψη το υποκειμενικό στοιχείο της προθέσεως, ξένης προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, αξιώσεως επιστροφών λόγω εξαγωγής εκ μέρους του λήπτη εξαγωγέα, δηλαδή της προσφεύγουσας. Στην αίτηση για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως γίνεται λόγος για την καλή πίστη της προσφεύγουσας. Η επανεξαγωγή πραγματοποιήθηκε αποκλειστικώς βάσει εμπορικού χαρακτήρα αποφάσεως της αγοράστριας του εμπορεύματος. Στην πραγματικότητα, θα έπρεπε να είχε υπάρξει μια κατά συμπαιγνία συνέργεια μεταξύ της προσφεύγουσας και του αγοραστή του εμπορεύματος προκειμένου να είναι δυνατή η αφαίρεση του κτηθέντος από την προσφεύγουσα οφέλους. Θα έπρεπε να πρόκειται για «εικονική συναλλαγή» με σκοπό την αθέμιτη εκμετάλλευση κοινοτικών κανόνων περί επιστροφών.

α) [...]

β) [...]

γ) ότι το προϊόν έχει εξαχθεί και επανεισαχθεί στην Κοινότητα χωρίς να έχει αποτελέσει αντικείμενο ουσιαστικής επεξεργασίας ή μεταποιήσεως κατά την έννοια του άρθρου 24 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92, και ότι ο μη προτιμησιακός δασμός στην εισαγωγή είναι χαμηλότερος από την χορηγηθείσα επιστροφή και ότι η εξαγωγή δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας κανονικής εμπορικής συναλλαγής⁴².

75. Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται από το υπό μορφή γενικής ρήτηρας νομικό έρεισμα, που έχει ήδη αρχίσει να ισχύει, για την αξίωση αποδόσεως που περιέχει το άρθρο 20,

[...]».

42 — Η υπογράμμιση δική μου.

76. Με την τελευταία αυτή προϋπόθεση, οι παρατυπίες καθίστανται ρητώς πραγματικό κριτήριο αξιώσεως της αρχής για απόδοση.

77. Διαφορετικά έχει το ζήτημα ως προς ορισμένα άλλα νομικά ερείσματα για αξιώσεις αποδόσεως επιστροφών λόγω εξαγωγής που έχουν καταβληθεί, όπως είναι παραδείγματος χάριν ο κανονισμός 2185/87 της Επιτροπής, της 23ης Ιουλίου 1987, περί αποδόσεως των επιστροφών λόγω εξαγωγής που ισχύουν για ορισμένα γεωργικά προϊόντα εξαγόμενα υπό μορφή ορισμένων εμπορευμάτων μη εμπίπτοντων στο παράρτημα II της Συνθήκης και εισπράξεως νομισματικών ποσών προσχωρήσεως (ΕΕ L 203, σ. 20), το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 3665/87, ως έχει κατά τον κανονισμό 313/97, ή το άρθρο 20, παράγραφος 4, στοιχείο δ', του κανονισμού 800/1999. Οι διατάξεις αυτές δεν κάνουν καμία μνεία για ενδεχόμενες παρατυπίες. Πάντως, σ' όλες αυτές τις περιπτώσεις ορίζεται σαφώς, μέσω παραπομπής στα παραρτήματα των εκάστοτε κανονισμών, ποια εμπορεύματα και ποια προϊόντα αυτοί αφορούν.

78. Στην αλληλουχία αυτή αποκτούν σημασία οι θιγόμενοι από την εκπρόσωπο της προσφεύγουσας ένδικοι ενδοιασμοί έναντι ενδεχόμενης αξιώσεως αποδόσεως των επιστροφών. Στις κλασικές περιπτώσεις της δρώσας εξαναγκαστικής διοικήσεως, η κατά την έννοια του κράτους δικαίου αρχή της επιφυλάξεως του νόμου επιτάσσει την ύπαρξη νομοθετικού εξουσιοδοτικού ερείσματος για την έκδοση πλαχούς διοικητικής πράξεως. Το Δικαστήριο διατυπώνει την προϋπόθεση αυτή στην απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 1989 επί των υποθέσεων 92/87 και 93/87⁴³ ως ακολούθως:

«[...] κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου [...] η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαιτεί να είναι σαφής και ακριβής η ρύθμιση που επιβάλλει βάρη στον φορολογούμενο ώστε αυτός να δύναται να γνωρίζει σαφώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του και κατά συνέπεια να λαμβάνει τα μέτρα του»⁴⁴.

79. Με τα παρατεθέντα προηγουμένως στο σημείο 77 νομικά ερείσματα για αξιώσεις αποδόσεως, ο επιχειρηματίας γνωρίζει ότι, υπό ορισμένες αντικειμενικές προϋποθέσεις, δεν μπορεί για ορισμένα καθοριζόμενα με νομική πράξη προϊόντα είτε να λάβει επιστροφή λόγω εξαγωγής είτε ότι οφείλει να την αποδώσει. Επομένως, είναι επαρκείς οι για λόγους ασφάλειας δικαίου απαιτήσεις σαφήνειας στις περιπτώσεις επεμβάσεως των αρχών.

80. Διαφορετική καταρχήν είναι η κατάσταση στην περίπτωση αξιώσεως αποδόσεως λόγω ενδεχόμενης καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί ως βάση ότι η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος δεν είναι καθ' εαυτή αξία προστασίας. Το υποκείμενο δικαίον που ενεργεί κατά κατάχρηση δικαιώματος χάνει εν προκειμένω την προστασία που εξασφαλίζει η έννομη τάξη σε έναν εντίμως συμπεριφερόμενο επιχειρηματία. Απαραίτητη προϋπόθεση στην περίπτωση αξιώσεως αποδόσεως που έχει τον χαρακτήρα γενικής ρήτρας ή στηρίζεται σε γενικές αρχές του δικαίου είναι επομένως το υποκειμενικό στοιχείο της καταχρήσεως. Στο άρθρο 4, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/95, σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το οποίο καθ' εαυτό δεν δημιουργεί νέο νομικό θέσμο, αλλά κωδικοποιεί μια ισχύουσα στο κοινοτικό δίκαιο γενική αρχή του δικαίου — για τον λόγο δε αυτόν δεν εξαρτάται η εφαρ-

43 — Προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30.

44 — Σκέψη 22 της αποφάσεως Επιτροπή κατά Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 30.

μογή αυτής της αρχής από την μεταγενεστερώς επελθούσα θέση σε ισχύ του κανονισμού —, πρόκειται επομένως για την τεχνητή δημιουργία των προϋποθέσεων προς απόκτηση ενός οφέλους, στο δε άρθρο 20, παράγραφος 4, στοιχείο γ', του κανονισμού 800/1999 ανάγεται σε προϋπόθεση το ότι «η εξαγωγή δεν πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας κανονικής εμπορικής συναλλαγής».

γκαίες προς τούτο ουσιαστικές προϋποθέσεις. Ελάφρυνση, αντιθέτως, του βάρους αποδείξεως είναι νοητή υπό την έννοια ότι μια εκ πρώτης όψεως απόδειξη για την ύπαρξη παράτυπης συμπεριφοράς αρκεί κατ' αρχάς, ο δε ελεγχόμενος επιχειρηματίας πρέπει να ανταποδείξει ότι είναι αθώος.

81. Προϋπόθεση, επομένως, για μια στηριζόμενη σε γενικές αρχές του δικαίου αξίωση αποδόσεως είναι η εκ προθέσεως πρόκληση καταστάσεων οι οποίες βρίσκονται σε αντίφαση προς τους σκοπούς της κοινοτικής ρυθμίσεως, προς τον σκοπό δημιουργίας των τυπικών προϋποθέσεων για την απόκτηση ενός οφέλους.

84. Χάριν πληρότητας, θα πρέπει εδώ να διευκρινιστεί ότι η ενδεχόμενη αφαίρεση του κτηθέντος οφέλους δεν αποτελεί κύρωση. Μια κύρωση θα έρχζε, για τους ήδη εκτεθέντες λόγους, ρητού εξουσιοδοτικού ερείσματος⁴⁵.

82. Όσον αφορά την παρούσα διαφορά, η προσφεύγουσα θα έπρεπε να έχει ενεργήσει κατά συμπαιγνία με την αγοράστρια των εμπορευμάτων για να μπορούσε να της αφαιρεθεί το κτηθέν όφελος. Σε περίπτωση αποδεδειγμένης «προθέσεως καταχρήσεως», τίποτα δεν εμποδίζει την αξίωση αποδόσεως του κτηθέντος οφέλους βάσει γενικών αρχών του δικαίου, που είναι κοινές στις έννομες τάξεις των κρατών μελών, από απόψεως κράτους δικαίου.

83. Η ουσιαστική διαπίστωση ότι συντρέχει το υποκειμενικό στοιχείο της προθέσεως καταχρήσεως είναι έργο του εθνικού δικαστηρίου. Όσον αφορά την κατανομή του βάρους αποδείξεως, πρέπει καταρχήν να ληφθεί ως βάση ότι κατά την προβολή ενδεχομένης αξιώσεως αποδόσεως είναι έργο της αρχής να εκθέσει και να αποδείξει τις ανα-

85. Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι ο εξαγωγέας χάνει το δικαίωμά του για την καταβολή επιστροφής λόγω εξαγωγής, για την οποία προβλέπεται ενιαίος συντελεστής για όλες τις τρίτες χώρες κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, του κανονισμού 2730/79, μόνον όταν ενεργώντας κατά συμπαιγνία με τον εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα αγοραστή των πωληθέντων προϊόντων, για τα οποία καταβλήθηκε η επιστροφή λόγω εξαγωγής, αποστέλλει τα εμπορεύματα, αμέσως μετά τον εκτελωνισμό τους για τη θέση τους σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της εν λόγω τρίτης χώρας, και πάλι στην Κοινότητα, υπό καθεστώς εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως.

45 — Βλ. σκέψη 11 στην απόφαση Könecke, προσαρτηθείσα στην υπομείωση 5.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

θεωρηθεί ως απόδειξη της διαθέσεως στην αγορά των προϊόντων.

86. Με το δεύτερο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα πρέπει να είναι διαφορετική, αν το προϊόν πριν από την επανεισαγωγή του στην Κοινότητα πωλήθηκε από τον εγκατεστημένο στην εν λόγω τρίτη χώρα αγοραστή σε επιχείρηση εγκατεστημένη επίσης στην τρίτη αυτή χώρα, επιχείρηση με την οποία ο αγοραστής έχει προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς.

87. Πρέπει κατ' αρχάς να ληφθεί ως βάση το άρθρο 10, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, κατά το οποίο οι αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών μπορούν να ζητήσουν συμπληρωματικές αποδείξεις που καταδεικνύουν, ικανοποιώντας τις αρμόδιες αρχές, ότι το προϊόν έχει πράγματι διατεθεί ως έχει στην αγορά της τρίτης χώρας εισαγωγής.

88. Στο πλαίσιο της απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα εκτέθηκε ότι η διάταξη αυτή αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση κτήσεως, οι προϋποθέσεις της οποίας δεν πληρούνται εν προκειμένω. Οι κατωτέρω εκτιθέμενες σκέψεις, σε σχέση με την περίπτωση αυτή, είναι επομένως καθαρά υποθετικής φύσεως. Υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 10, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, οι ζητούμενες συμπληρωματικές αποδείξεις μπορούν να συνίστανται σε εμπορικά έγγραφα. Συναφώς, μια σύμβαση πωλήσεως μεταξύ του εισαγωγέα της τρίτης χώρας και του εμπορικού του συναλλασσομένου για το εισαγόμενο εμπόρευμα μπορεί κάλλιστα να

89. Στην παρούσα περίπτωση, αυτό δεν έχει εντούτοις σημασία. Πράγματι, αν η προσφεύγουσα έχει ενεργήσει καλοπίστως, δεν υφίστανται, σύμφωνα με την υποστηριζόμενη εδώ άποψη, οι προϋποθέσεις αξιώσεως αποδόσεως των επιστροφών λόγω εξαγωγής που καταβλήθηκαν. Αν, όμως, έχει ενεργήσει κατά συμπαιγνία με τον αγοραστή της τρίτης χώρας, τότε τίθεται πράγματι το ζήτημα του καταλογισμού της προκληθείσας από τρίτον επανεισαγωγής των προϊόντων στην Κοινότητα. Το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται όντως ρητώς στον προσωπικό και οικονομικό δεσμό της αρχικής αγοράστριας στην τρίτη χώρα, η οποία στη συνέχεια εμφανίζεται ως πωλήτρια με την εταιρία η οποία απέκτησε τα εμπορεύματα μέσω συμβάσεως πωλήσεως. Στην περίπτωση δολίας συνεργίας των εμπορικών συναλλασσομένων στο πλαίσιο της πράξεως εξαγωγής, πρέπει σαφώς σε μια τέτοια περίπτωση να ληφθεί ως βάση ότι η πώληση των εμπορευμάτων στην προσωπικώς και οικονομικώς συνδεδεμένη εταιρία δεν μπορεί να αποδυναμώσει τη μομφή της καταχρηστικής ασκήσεως του δικαιώματος.

90. Στην αμέσως ανωτέρω μνημονευθείσα περίπτωση της κατά κατάχρηση δικαιώματος εκχωρήσεως απαιτήσεως, το Δικαστήριο έχει κρίνει, σ' έναν παρόμοιο εταιρικό σύνδεσμο μεταξύ εκχωρητή και εκδοχέα, ότι ο εκδοχέας δεν μπορεί να επικαλεστεί καλή πίστη άξια προστασίας⁴⁶.

⁴⁶ — Βλ. σκέψη 18 στην απόφαση DEKA κατά EOK, προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 26.

91. Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι δεν ενδιαφέρει καταρχήν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα λόγω της πωλήσεως των προϊόντων σε επιχείρηση με την οποία ο πωλητής συνδέεται προσωπικώς και οικονομικώς.

VI — Πρόταση

92. Ως συμπέρασμα των ανωτέρω σκέψεων προτείνω να δοθεί στα προδικαστικά ερωτήματα η ακόλουθη απάντηση:

- «1) Ο εξαγωγέας χάνει το δικαίωμά του για την καταβολή επιστροφής λόγω εξαγωγής, που έχει καθοριστεί βάσει ενιαίου ποσοστού επιστροφής για όλες τις τρίτες χώρες, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 20, παράγραφοι 2 έως 6, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2730/79, εφόσον, σε κατά συμπαιγνία με τον εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα αγοραστή, αποστέλλει τα πωληθέντα προϊόντα, αμέσως μετά τον εκτελωνισμό τους προς σε θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της εν λόγω τρίτης χώρας, πάλι στην Κοινότητα, υπό καθεστώς εξωτερικής κοινοτικής διαμετακομίσεως.
- 2) Μικρή, καταρχήν, επιρροή ασκεί το ότι το προϊόν, πριν από την επανεισαγωγή του στην Κοινότητα, πωλήθηκε από τον εγκατεστημένο στην εν λόγω τρίτη χώρα αγοραστή σε επιχείρηση εγκατεστημένη επίσης στην τρίτη αυτή χώρα, με την οποία ο αγοραστής έχει προσωπικούς και οικονομικούς δεσμούς.»